N°. 106.

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . ƒ 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . „ 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.

DINGSDAG 26 SEPTEMBER.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:
JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . [illegible]
Voor de overige steden des Rijks . . . . . [illegible]

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement ƒ 60, Ned. Cour.

De Handelmaatschappij.

V.

In ons vorig artikel hebben wij aangetoond, dat de werkelijke winst der maatschappij over 1852 niet meer bedragen heeft dan ƒ 2,048,196.56.

Wij zullen nu onderzoeken, hoeveel van die winst verkregen is door de maatschappij 1°. als agent van het Departement van Kolonien, en hoeveel 2°. als handelsligchaam.

Vooraf moeten wij eene algemeene aanmerking maken, welke wij verzoeken bij het volgende betoog nimmer uit het oog te verliezen: zij is deze. Als agent van het Rijk heeft de maatschappij *geen eigen kapitaal* noodig, als handelsligchaam beschikt zij over een kapitaal van ruim $33\frac{1}{2}$ millioen.

A.

Zien wij nu hoeveel de maatschappij **als agent van Kolonien** in 1852 genoten heeft, en welke uitgaven zij in die betrekking heeft moeten doen.

Met volkomen juistheid dit op te geven is ons niet mogelijk, omdat het ontwerp van wet tot regeling van het koloniaal batig slot over 1852 nog niet bij de Staten-Generaal is ingediend, en daaromtrent door het Departement van Kolonien geen opgave is gedaan, in de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet tot bekrachtiging eener met de Nederlandsche handelmaatschappij gesloten overeenkomst: — hoewel dat ontwerp eerst op 14 Maart ll. is ingediend aan het Departement van Kolonien, toen men reeds stellig bekend moet geweest zijn met het bedrag der door de maatschappij over 1852 genoten provisie.

Bij het ontbreken van die stellige opgave kan ons eene vergelijking met hetgeen door de maatschappij in 1850 en 1851, en dus onder het nu nog bestaande contract, genoten is, genoegzame zekerheid geven.

Om die vergelijking te kunnen maken en te doen beoordeelen, laten wij hier volgen eene uit officieele bescheiden opgemaakte en, zoo wij meenen, volkomen juiste

STAAT

van hetgeen de maatschappij genoten heeft als agent van koloniën.

	in 1850:	in 1851:
Commissie voor het te gelde maken der producten.	ƒ 1,376,388.17	ƒ 1,358,991.92
Provisie voor de bestelling en verzending van goederen.	„ 49,600.85	„ $28,480.87\frac{1}{2}$
Provisie voor de bestelling en verzending van specie	„ 6,500.00	„ 18,510.88
Provisie voor de bestelling [illegible] delegatien en [illegible] tractementen.	„ 18,741.92	„ 18,519.16
Maximum der provisie van de factorij te Batavia	„ 148,000.00	„ 148,000.00
Batig slot der doorloopende interest-rekening van 1 Jan. tot 15 April 1850	„ 20,224.89	„ Nihil.
	ƒ 1,619,455.83	ƒ $1,572,502.83\frac{1}{2}$

Heeft de maatschappij als agent in 1852 meer of minder genoten dan in de beide vorige jaren? Wanneer wij in aanmerking nemen, dat er in 1852, indien wij ons niet bedriegen, meer producten verkocht zijn en tot hoogere prijzen, en dat daarenboven meer goederen en meer specie is uitgezonden, dan gelooven wij niet te overdrijven, wanneer wij stellen, dat de maatschappij in 1852 als provisie zal genoten hebben eene som van ƒ 1,648,196.56 (*).

(*) Wij trekken hier deze som met eene fractie tot in centen uit, om, volgens de berekeningen, grootendeels in ronde sommen te kunnen uittrekken.

Tot welke uitgaven is daarentegen de maatschappij *als agent* verpligt geweest? Onkosten, van welken aard ook, heeft zij niet; hier te lande worden haar alle onkosten te goed gedaan [illegible] volgens een bepaald *tarief*, waarover geene verdere verrekeningen plaats hebben, en dat zeer zeker *niet te laag* is. Op welke wijze zij hare onkosten in Oost-Indie in rekening brengt, is niet juist bekend; dit alleen weet men, dat ook daar *alle onkosten* op de producten voor rekening van het gouvernement zijn.

De eenige uitgaven der Maatschappij als agent zijn de tractementen en bureaukosten der Directie hier te lande, der factorij te Batavia, en der agenten op verschillende handelplaatsen, zoo hier als in de Oost. Hoeveel die juist bedragen, is moeijelijk te bepalen. Eene vergelijking met de kosten der Departementen van algemeen bestuur, schijnt echter eenigen maatstaf te kunnen geven.

De kosten van het Departement van Binnenlandsche Zaken, zijn voor 1853 op de begrooting uitgetrokken tot ƒ 154,500; die voor het Departement van Oorlog tot ƒ 139,200; beide te zamen ƒ 293,700. Het zijn beide zeer uitgebreide en veel omvattende departementen, en wanneer wij nu de tractementen en bureaukosten der Maatschappij op ƒ 300,000 ramen, en dus nog iets hooger dan die der beide genoemde departementen te zamen, dan gelooven wij niet dat onze raming te laag geschat kan worden.

[illegible] ten laste der Maatschappij *als handelsligchaam* kunnen gebragt worden, maar wij willen die som geheel brengen ten laste der Maatschappij *als agent*.

Wanneer wij dan van de hierboven op ƒ 1,648,196,56 geraamde som, voor provisie, aftrekken de geraamde kosten der inrigting van het bestuur à ƒ 300,000, dan blijkt het dat de Maatschappij *als agent* in 1852 eene zuivere winst behaald heeft van ƒ 1,348,196,56.

B.

Hoe groot is de winst geweest **als handelsligchaam?**

De werkelijke winst der maatschappij over 1852 heeft bedragen eene som van . . . . . ƒ 2,048,196.56
De zuivere winst als agent bedraagt . . „ 1,348,196.56
[illegible] winst ƒ 700,000.00
welke som de maatschappij, *als handelsligchaam*, werkende met een kapitaal *van [illegible] dertig en een half millioen* heeft verdiend, iets meer dan *twee* percent.

Wij achten het onnoodig, hier iets bij te voegen; de cijfers spreken duidelijk genoeg.

De winst van ƒ 700,000 heeft de maatschappij in vier onderscheidene hoedanigheden kunnen verkrijgen:

a. als *geldschieter aan den Staat* heeft zij voor de geleende som van tien millioen eene rente ontvangen van 4 pct. dus . . . . ƒ 400,000
welke te zamen een kapitaal vertegenwoordigen van [illegible]

b. als *houder van effecten*, heeft zij aan rente en dividend ontvangen eene som van . . . . „ 400,570.50

c. als *geldgever op securiteiten* zal zij in 1852 wegens den zeer lagen stand der rente niet veel genoten hebben: wij nemen aan, dat zij als zoodanig steeds een kapitaal van acht millioen geplaatst heeft tegen $1\frac{1}{2}$ pct., en dus ontvangen heeft . . . . „ 120,000

Totaal ƒ 920,570.50

d. als *eigenlijk handelsligchaam*, dan zal de maatschappij in 1852 gewerkt hebben met een kapitaal van ruim 6 millioen, maar hare operatien schijnen niet zeer gelukkig geweest te zijn.

Met bijna $27\frac{1}{2}$ millioen, tot *geldoperatien* gebruikt, heeft zij eene winst verkregen van ƒ 920,570.50. Daar echter haar geheele winst, na aftrek van de winst als agent, slechts eene som van ƒ 700,000 bedragen heeft, zoo blijkt het duidelijk, dat de maatschappij als eigenlijk handelsligchaam niet slechts hoegenaamd *geen* voordeel of rente van een kapitaal van ruim zes millioen verkregen heeft, maar dat zij met hare handelsoperatien, nog ƒ 220,570.50 verloren heeft, van de winst, die zij met geldoperatien had verdiend.

Het bovenaangetoonde kortelijk zamentrekkende geeft het volgende resultaat.

I. als agent van het Departement van Kolonien, zonder eigen kapitaal, ... zuivere winst ƒ 1,348,196.94.

II. als handelsligchaam,

a. als geldschieter aan den Staat kapitaal ƒ 10,000,000.	Winst	400,000.—.
b. als houder van effecten kapitaal ƒ 9,356,993.94.	Winst	400,570.50.
c. als geldgever op securiteiten kapitaal ƒ 8,000,000	Winst	120,000.—.
d. als eigenlijk handelsligchaam kapitaal ƒ 6,192,381.06.	Verlies	220,570.50

Wij hebben getracht met juistheid en onpartijdigheid de handelingen der maatschappij te beoordeelen, voor zooverre zij uit de balansen en uit de vroeger door het Gouvernement medegedeelde stukken blijken of opgemaakt kunnen worden. Mogten wij in sommige punten gedwaald hebben, wij zullen teregtwijzingen met erkentelijkheid aannemen. Het doel onzer aanmerkingen is toch, om een helderder licht te doen opgaan over eene zaak, die ook voor de toekomstige finantiele belangen van Nederland en van zijne overzeesche bezittingen, van het hoogste gewigt mag gerekend worden, beslissen.

Wij gaven in ons vorig n°. van de aanspraak des Ministers van Financiën, uitgesproken bij de aanbieding der begrootingswetten, een kort overzigt van dat gedeelte, handelende over de begrooting van het aanstaande jaar.

Daaruit is onder anderen gebleken, dat het eindcijfer der begrooting voor 1854 *minstens* ƒ 611.485.56 *hooger* zal zijn, dan dat der begrooting over het loopende jaar, en dat onder de aangekondigde voorstellen tot *delging* van 's lands schuld, ook zal behooren de aflossing der geldleening voor het Haarlemmermeer.

Thans zullen we een overzigt geven van dat gedeelte der bedoelde redevoering, waarin de uitkomsten van het beheer van het afgetreden Ministerie en den, in allen deele gunstigen toestand des lands wordt medegedeeld.

Het overschot over het dienstjaar 1850 bedroeg ƒ $5.971.049.15\frac{1}{2}$; dat over het dienstjaar 1851 ƒ $7.670.423.37\frac{1}{2}$; dat over het dienstjaar 1852 ƒ $4.718.503.37\frac{1}{2}$. Over het dienstjaar 1853 is de uitkomst natuurlijk nog niet bekend. De Regering meent evenwel te kunnen verzekeren, dat dit jaar, even als in 1852, een niet onaanzienlijk voordeelig slot zal opleveren. Voor zoo veel dus thans met zekerheid bekend is, hebben de jaren 1850, 1851 en 1852 een *voordeelig slot* opgeleverd, van ƒ $18.359.975.90\frac{1}{2}$. — Daarvan is reeds besteed of de bestemming aangewezen *a* tot dekking van het te kort over 1848 ƒ $331.294.13\frac{1}{2}$; *b.* tot aflossing of renteverminderíng van nationale schuld (in 1850) ƒ 5.639.755.02, in 1851 ƒ $4.306.909.56\frac{1}{2}$; in 1852 ƒ 2.000.000; *c.* gereserveerd in de koloniale kas, om te helpen dekken de uitgaven tot herstel van het muntwezen in Nederl. Indië ƒ 3.179.447.48; *d.* uitgaven voor het Haarlemmermeer (waartoe eene wet zal worden aangeboden) ƒ 600.000. totaal: ƒ 16.057.406.20.

Door de verschillende, sedert 1850 genomen maatregelen zijn voorts de uitgaven voor renten van de Nationale schuld jaarlijks verminderd met $8\frac{1}{2}$ tonnen gouds, terwijl de nog aanwezige fondsen eene [illegible] verdere vermindering toelaten, dat in [illegible] sparing zal klimmen tot *elf tonnen* [illegible]

Met het einde van *dit* jaar zal [illegible] inwisseling der nog in omloop [illegible] aan muntbiljetten, van [illegible] plaats hebben. Het bij de wet bep[illegible] verzekering van de verzilvering der [illegible] *aanwezig*, en men

mag zijn verwachten, dat over de *renten* op dat fonds niet zal behoeven te worden beschikt, zoodat alsdan alsnog eene aanzienlijke som zal komen vrij te vallen.

De gunstige uitzigten, die in het vorige jaar omtrent scheepvaart en scheepsbouw zijn gegeven, hebben zich geheel bevestigd. In 1852 werden 139 nieuwe schepen, metende 14.932 lasten, waaronder slechts 14 buiten 's lands gebouwde, metende 1225 lasten, in de vaart gebragt. De inklaringen van *beladen* schepen over 1852 overtroffen die over 1851 met 528 schepen metende 91.485; de inklaringen der *ballast* van schepen waren daarentegen in 1852 31 schepen met 5897 tonnen *minder*.

De waarde van in- en uitvoer bedroeg in 1852, 595 millioen of 49 millioen guldens MEER dan in 1851, en 118 millioen *meer* dan gemiddeld van 1846 tot 1850. De algemeene *invoer* was 19 millioen, de algemeene *uitvoer* 30 millioen, de invoer tot *verbruik* 5 millioen, de uitvoer uit het *vrije verkeer* 13 millioen en de *doorvoer* 17 millioen MEER in 1852 dan in 1851.

De werking en de uitkomsten onzer verordeningen betreffende de brievenport geven bij voortduring stof tot tevredenheid. Reeds levert dat onderdeel van publiek beheer *baten* op. Het getal brieven in Augustus jl. overtrof 153 percent dat van de brieven over Augustus 1850; in het jaar 1852 zijn ruim $1\frac{1}{4}$ millioen port-betalende brieven MEER verzonden dan in 1851. Over de eerste 8 maanden van dit jaar levert de posterij, ondanks het mindere tarief en de onkosten aan de uitbreiding verbonden, bereids een *overschot* op van *f* 67.000.

Troonrede en becijferingen, door de tegenwoordige Regering openbaar gemaakt, hebben alsnu met elkander gewedijverd, om te bewijzen, dat het *wacht op onze daden*" geen ijdele leus is geweest!

Buitenland.

ENGELAND.

De berigten uit Turkije van den 12 Sept. (zie hier onder) hebben ll. Zaturdag ter Londensche beurze eene gevoelige daling veroorzaakt, welke aan de eene zijde eenigzins gestuit werd door het aanbod van de Engelsche bank om, in de tegenwoordige moeijelijkheden ter geldmarkt, tot 15 October, tegen 4 pct., leeningen op gouvernementswaarde te doen; — terwijl van den anderen kant de daling vermeerderd werd door allerlei geruchten, dat lord Aberdeen zijn ontslag had gevraagd en door lord Palmerston zou worden opgevolgd, van wie men eene meer oorlogzuchtige staatkunde verwachtte. Op het laatst der beurs werd de waarheid van het laatste gerucht weder zeer in twijfel getrokken, hetgeen de prijzen eenigzins opbeurde. Intusschen laat men niet na, op te merken, dat de toon van de meeste bladen, zelfs nu ook die van de Manchesterschool, zeer vinnig tegen Rusland is, en men wacht met ongeduld berigten uit Konstantinopel, van waar meer dan ooit de beslissing van het groote vraagstuk van vrede of oorlog voor de wereld wordt verbeid.

— De gezondheidstoestand te New-Castle verbetert, bij het gunstige weder en de bevolking is minder beangst. In den tijd van 22 dagen, sedert de uitbarsting van de cholera, zijn er 995 personen aan overleden; in Gateshead bedroeg het getal 161 in denzelfden tijd. De berigten uit andere plaatsen hier te lande wegens de cholera en daarmede verwante ziekten, luiden over het algemeen gunstig. Men merkt onder anderen op, dat te Sunderland, alwaar in 1831 de ziekte het eerst is uitgebroken, thans weinig of geene gevallen zijn voorgekomen. Ierland is tot dusver nog geheel gespaard gebleven.

Nopens den oogst meldt men uit Ierland, dat, met uitzondering van de aardappelen, alle gewassen voordeelig staan en reeds grootendeels binnen zijn.

— De heer W. Brown, te Liverpool, lid van het Lagerhuis, als vertegenwoordiger van Lancashire, gaf dezer dagen een groot bewijs van liefde voor de wetenschap door den gemeente-raad eene som van 6000 ponden sterling tot oprigting van een gebouw voor eene openbare bibliotheek aan te bieden.

FRANKRIJK.

De Keizer en de Keizerin zijn te Atrecht aangekomen en werden ... overal met veel geestdrift begroet.

De prins de Chimay, die eenen eigenhandigen brief van zijnen ... aan den Keizer overbrengt, is te Rijssel aangekomen. ... gezant heeft zich steeds bijzonder beijverd de ... welke tusschen de twee regeringen opkwamen ... en men schrijft zelfs aan zijnen invloed toe ... te Parijs in de *Examination*, welke de ... zeer ... heeft opgehouden.

Men spreekt thans ook van uit Parijs ... tegen, welke nopens ontwerpen van Frankrijk ten nadeele van Belgie zouden werden gevoed, en waarvan de Duitsche bladen eensklaps zoo veel hebben verhaald. (De dagbladen meenen echter, dat de oorzaak van de geruchten in de eerste plaats in sommige vertoogen over den *Constitutionnel* en zeker onlangs te Parijs, bij het huwelijk des hertogs van Brabant uitgekomen boekje moet gezocht worden.)

LUXEMBURG.

Den 20 dezer hebben de nieuwe ministers in de handen van den prins stadhouder den eed afgelegd. Men schrijft hier de jongste verandering van bestuur vooral aan den invloed van den advocaat-generaal von Scherff toe.

OOSTENRIJK.

In het kamp te Olmutz zijn thans 28000 man vereenigd; het overige gedeelte der drie zamengetrokken armeecorpsen, vooral de geheele uit zware kavalerie bestaande ruiterij reserve (36 escadrons) heeft kantonnementen betrokken. Het hofverblijf is op eene hoogte opgeslagen, van waar men het gezigt over het geheele kamp heeft. Onder de tenten merkt men er eene op, die van den eersten adjudant-generaal van Z. M., luit.-veldmaarschalk graaf Grunne, welke eene bijzondere geschiedkundige merkwaardigheid mag geheeten worden, vooral in de tegenwoordige oogenblikken. De tent is de rijkversierde van den Turkschen grootvizier Kara Mustapha, welke bij de tweede belegering van Weenen door de Turken, in 1683 buit werd gemaakt.

RUSLAND.

De keizer is in den nacht van den 20 te Warschau aangekomen. Z. M. is door den grootvorst troonopvolger en den grootvorst Nikolaas vergezeld. In het gevolg bevond zich de graaf van Nesselrode niet.

TURKIJE.

De jongste tijdingen, regtstreeks uit Konstantinopel, zijn niet later dan van den 12 September; doch met den telegraaf wil men te Londen een berigt van een of twee dagen later hebben, dat als van veel belang kan worden beschouwd, ofschoon nog niet van dat belang, als de eerste onbepaalde telegraphische tijding deed voorzien. Deze hield namelijk in, "dat de *vereenigde vloten* de Dardanellen waren doorgestevend". Volgens de berigten in den *Times* van den 24, "had de Divan verzocht, dat van elk der beide vloten in de baai van Besika *twee schepen* naar Konstantinopel wierden afgezonden, ter bescherming van de Engelsche en Fransche onderdanen". ... zeker eenigzins het gewigt van het eerste berigt; doch zij doet, aan den anderen kant, zien, dat de spanning der gemoederen in Konstantinopel haar toppunt had bereikt, indien zij niet reeds tot eene uitbarsting had gevoerd. Men weet toch, dat het hoofd der wetgeleerden, den Scheich-ul-Islam, door de oud-Turksche partij medegesleept, de vredelievende inzigten opgegeven en den Sultan tot den 13, den aanvang van het Bairams-feest, tijd tot bedenken gelaten had, om óf den oorlog aan Rusland te verklaren, óf van den troon afstand te doen. De bevolking was, zoo als men weet, door de verspreide en aangeplakte schotschriften, door de komst van de Aziatische ongeregelde troepen en door de weifelingen der diplomatie in gisting geraakt, en de geschiedenis ook van deze eeuw heeft geleerd, waartoe die in de Turksche hoofdstad, onder een barbaarsch volk, kan voeren. Indien zich dus het berigt van de ontbieding van de Engelsche en Fransche schepen, ter bescherming van de onderdanen dier natien bevestigt, ziet men in de eerste plaats naar de berigten uit, nopens de gebeurtenissen, welke daartoe aanleiding hebben gegeven en ... ter ... of men nog de vraag, hoe Rusland het ... der vloten door de Dardanellen ... zal beschouwen, al is die doorvaart ook op uitnoodiging van den Divan geschiedt.

Het andere voorname punt dat met betrekking tot de Oostersche zaken te vermelden valt, is, dat Oostenrijk zich blijkbaar van Engeland en Frankrijk meer afscheidt, dat het tot de maatregelen of zelfs diplomatische verklaringen, die meer regtstreeks tegen Ruslands inzigten aan, zouden worden genomen of gegeven, niet wil medewerken, en dat de conferentie te Weenen dus meer en meer aan invloed verliest, ja verbroken wordt. De reis van den keizer van Rusland naar Olmutz zal denkelijk strekken, om Oostenrijk nog bepaalder aan zijne zijde te brengen.

De Engelsche bladen zijn thans scherp tegen Rusland. verwijten het, dat het om eigen belang en zucht ter vergrooting het Europesche evenwigt wil verbreken, dat na de gebeurtenissen van 1813—15 met zooveel zorg, ook zijnerzijds, is in stand gehouden; terwijl die dagbladen nog gedeeltelijk door kalme taal Oostenrijk beduiden, dat zijne eigene veiligheid en toekomst eischen, dat het zich niet aan de gemeenschappelijke staatkunde van de Westelijke mogendheden onttrekke, dat, indien Oostenrijk anders handelt, het den grond tot zijne eigene ontbinding legt, daar het, onder den gewijzigden druk van Rusland eenmaal in denzelfden toestand zou geraken, waarin Turkije thans gebragt is. Nog hoopt zij, dat zekere voorstellen, welke door Engeland en Frankrijk zouden gedaan worden, den vrede, ondanks alles, zal kunnen behouden, ofschoon ieder beseft dat het Oostersche vraagstuk voor het oogenblik wel een bedenkelijker aanzien heeft gekregen.

(Dat de zaken van het Oosten met den dag als 't ware van gedaante verwisselen, is nu reeds maanden lang gebleken, na de opgemelde berigten zou men hebben vermoed, dat in Konstantinopel eene of andere volksbeweging was uitgebarsten; het tegendeel is waar; de spanning schijnt te wijken; zoo meldt een *telegraphisch berigt* van daar, van drie dagen later, het volgende:

"KONSTANTINOPEL (Donderdag) 15 September.

"*De ulemas* (wetgeleerden) hebben *over de vertoogen van den scheich-ul Islam hun berouw betoond. De optogt van den Bairam is ordelijk afgeloopen. De stad is rustig.*"

Waarschijnlijk is deze vredelievende wending het gevolg geweest van de verschijning der weinige engelsche en fransche schepen voor de hoofdstad, daar de bevolking ... zal hebben ... tot uitersten oversloeg de geheele verbonden scheepsmagt ter beteugeling van de oorlogspartij zou opkomen.)

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

ZITTING VAN MAANDAG, 26 SEPTEMBER.

Aan de orde was de beraadslaging over het ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede, over welke algemeene strekking niemand het woord gevraagd hebbende, de Kamer zich met die algemeene strekking zonder hoofdelijke stemming vereenigde.

Over de eerste zinsnede luidende aldus:

1. Evenzeer als wij met innige vreugde Uwe Majesteit weder te midden der volksvertegenwoordiging zagen verschijnen, om de zitting der Staten-Generaal te openen, verheugen wij ons over de ondubbelzinnige bewijzen van genegenheid en gehechtheid, die Uwe Majesteit telken reize van de zijde der Natie ontvangt. Wederkeerig vertrouwen tusschen Vorst en Volk kan niet dan bevorderlijk zijn aan de goede werking onzer staatsinstellingen;

voerde de heer VAN LEIJNDEN het eerst het woord, en wel ... te betreuren, dat niet geen enkel woord in het ... zoodat men, dit adres lezende, wanen zoude, dat men in Nederland in gewone omstandigheden leefde. Hij kon niet begrijpen, dat men elke herinnering aan het gebeurde zorgvuldig vermeed, en zelfs niet eens durfde spreken van het onthaal, dat den Vorst in Utrecht was te beurt gevallen. Nog meer keurde hij af, dat het adres deed voorkomen alsof zoodanig onthaal den Vorst telken reize ten deel viel, om daardoor als het ware opzettelijk elke beteekenis en elk gewigt aan de jongste reis des Konings te ontnemen. Te vergeefs had hij dan ook getracht, in de sectiën ingang te doen vinden een amendement, dat zijne bedoeling beter in het adres zou doen uitkomen; nu zal hij ... in de vergadering beproeven: De heer VAN LEIJNDEN stelde dan voor, om de woorden *telken reize* uit deze paragraaf te ligten.

De Heer GROEN VAN PRINSTERER zou niet gaarne al te veel willen opraken ... was geheurd; maar even zeer zou hij betreuren ... het gebeurde geheel in vergetelheid wilde brengen, om er als het ware een afgesloten tijdvak van te maken. De geschiedenis kende eigenlijk geen zoodanig tijdvak; en bij voor zich wenschte de historie des Vaderlands steeds aaneengeschakeld te blijven beschouwen. De verwijten, die gerigt zijn tegen de geheele beweging tegen het Ministerie en zijn oorsprong, maakten hoodzakelijk, dat de Kamer verklaarde, dat die verwijten ongegrond zijn, dat hier was noch vertegenwoordiging, noch Regering, die zich vernedert tot de slavinnen van een volkswaan van den dag. Het amendement van den Heer VAN LEIJNDEN verdiende uit dit oogpunt *aller* ondersteuning, ... zoowel als van de Protestantsche leden der Kamer.

De heer VAN RAPPARD verdedigde, als lid der commissie, de redactie van de eerste zinsnede. De commissie had volstrekt de bedoeling niet, om uit te visschen wat er was gebeurd; maar hier daaraan weder te herinneren, zou gewis niet kunnen strekken tot bevordering van den vrede en de eensgezindheid. Wel had de heer GROEN doen opmerken, dat de Kamer dit punt even voorzigtig had behooren te behandelen als in de Troonrede was geschied. Maar de commissie had juist dat voorbeeld willen volgen, en opzettelijk de woorden *telken reize* in het adres ingelascht, om aan te toonen, dat onder welke omstandigheden ook, de Koning steeds van de zijde des volks betuigde gunstige onthaal genoot.

De heer DE KEMPENAER verdedigde almede de redactie der commissie, en wel op grond, dat juist de woorden *telken reize* meer krachtig het gebeurde deed uitkomen, want zij toonden aan, dat *thans* de Koning zich zou bevoven, dus niet slechts te Utrecht alleen, hij een goed onthaal zou genieten.

De heer VAN LIJNDEN kwam andermaal op zijn amendement terug, en trachtte te betoogen, dat de Troonrede alleen op de bewijzen van trouw in de laatste maanden ... gen, zoodat de woorden "*telken reize*" uit het adres behoorden weg te vallen.

Nu, de stemming onderworpen zijnde, ... werd

dement van den heer VAN LIJNDEN verworpen met 30 tegen 13 stemmen.

Vóór stemden de heeren Bosscha, van Reede van Oudshoorn, de Brauw, van Lijnden, van Heiden Reinestein, Mackay, van Goltstein, Foreest, Groen, Hoekwater, Engelen en Elout.

Paragraaph 1 werd vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

§ 2, luidende aldus:

Onder de verblijdende mededeelingen, ons gedaan, tellen wij de verzekering, dat Uwe Majesteit met de overige Mogendheden in de beste verstandhouding verkeert, hoog te waarderen blijken van belangstelling ontvangt, en de gelegenheid geopend [illegible] vrije handelsverkeer tusschen Nederland en andere Staten uit te breiden.

Werd zonder discussie en stemming aangenomen.

§ 3 is van den volgenden inhoud.

De [illegible], dat zee- en landmagt, al mogen de daarvoor toegestane middelen ook beperkt zijn, eervol aan hare roeping voldoen, wordt door ons op hoogen prijs gesteld.

De heer RIJK verklaarde zich tegen de redactie van deze zinsnede. De Troonrede had gewezen op de beperktheid der middelen om de zee en landmagt op goeden voet te handhaven, en wanneer men nu in overweging nam, dat de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van ons land als het ware van een goede zee- en landmagt afhingen, dan behoorde de Kamer te verklaren, dat ingeval het noodig was, zij de middelen, vereischte tot die uitbreiding van land- en zeemagt, niet zou weigeren. De heer RIJK stelde derhalve een amendement voor, dat aldus luidde:

«Mogt de ondervinding leeren, en het aan deze Kamer voldoende blijken, dat de middelen, in den laatsten tijd voor beiden toegestaan, ontoereikend zijn dan willen wij het ons ten pligt stellen, in ernstige overweging te nemen, hoe, met het oog zoo op de belangen als op de krachten des lands, hierin zou kunnen worden voorzien.»

De heer SCHIMMELPENNINCK V. D. OYE, lid der Commissie, verklaarde namens die commissie zich met het amendement niet te kunnen vereenigen, ofschoon het bijna overeenkomt met de oorspronkelijke redactie dezer zinsnede. Op het verlangen echter van de meerderheid der leden is deze paragraph meer bepaald gebleven bij de bewoordingen der Troonrede, ten einde, zonder verdere kennis van het onderwerp, niet voorbarig eenig oordeel over zoodanig gewigtig vraagstuk te vellen.

De heer HUGENBOLTZ beaamde de hooge noodzakelijkheid van een goed geoefende en georganiseerde vloot; maar hij geloofde, dat sedert de laatste jaren veel ten voordeele van de marine is gedaan, en daarom zou hij niet gaarne thans medewerken, nu door het aannemen van het amendement, die schijn te voeden, alsof die verbetering der marine niet was tot stand gebragt. Met de commissie wenscht hij de [illegible] te wachten, die de regering zal doen om van de Kamers te vragen, wat naar hare meening de dienst des Vaderlands zal vergen.

Het amendement van den heer RIJK werd daarop met 40 tegen 3 stemmen *verworpen*.

Vóór stemden de heeren; van Franck, Storm van 's Gravezande, en Rijk.

§ 3 werd zonder hoofdelijke stemmen *aangenomen*.

§ 4 luidt aldus:

[illegible] Majesteit den toestand der [illegible] ons aangenamer zijn, dan [illegible] Staten-Generaal, voor zooverre dit tot [illegible] den bloei der kolonien en bezittingen te helpen bevorderen.

De heer STOLTE verklaart het te betreuren, dat hij niet kan deelen in het vreugdegevoel, over den toestand der Kolonien in deze paragraaph uitgedrukt. Hij is overtuigd, dat de tegenwoordige staat van zaken op Java verre er van is gunstig te zijn. Ons gezag, onze morele invloed, wordt hoe langer hoe meer ondermijnd; hij zal zich onthouden om de organen aan te wijzen, uit vrees van eene langdurige discussie uit te lokken. Er heerscht op Java eene algemeene ongerustheid en ontevredenheid onder de Europeanen, zoowel particulieren als ambtenaren. De gouv.-gener. houdt zich op een geïsoleerd standpunt, waardoor hij dikwerf de dupe wordt van vreemden. Daaraan zijn besluiten te wijten, die een totaal van onkundigheid met Indische [illegible] [illegible] beginselen [illegible] dermijnd, dat de [illegible] kolonisatie [illegible]. Als voorbeeld daarvan wees de Spreker op de hooge loonen, die thans van Gouvernementswege worden toegekend aan de arbeiders; tevens trad hij in eenige ontwikkeling omtrent de verkeerde strekking, die scheen te bestaan, om de koloniale producten voor een groot gedeelte aan den vreemde te doen toekomen; eene strekking, die welligt in verband staat met dit dezer dagen aan het oordeel der Kamers van Koophandel onderworpen voorstel, om alle havens van Java open te stellen voor den algemeenen handel. In het consignatie-contract met de Handels-Maatschappij, thans aan de Kamer overgelegd, scheen dezelfde, naar spreker's meening verderfelijke strekking te heerschen, die moest uitloopen op het laten varen van het stelsel van culturen, hetgeen hij als eene ramp zou beschouwen.

Ook in de geldmarkt bestond de grootste onzekerheid, [illegible] hij op den jongst bekend gemaakten maatregel ten aanzien van de uitgifte der gouvernementswissels.

Ten slotte vroeg hij de Regering, of men in Indië zou voortgaan op den weg, die naar zijn inzien daarop uitloopen dat op nieuw Indië zou worden een *lastpost* voor het moederland.

De MINISTER VAN KOLONIEN beantwoordde den vorigen [illegible] vooral wat betreft zijne aanmerkingen op maatregelen, van het Indische bestuur uitgegaan. Zoo de heer STOLTE niet verkeerd, is ingelicht, dan heeft hij toch zeer overdreven, en de Minister meent, dat de maatregelen, van het Indisch bestuur integendeel een goeden indruk hebben te weeg gebragt. Overbodig achtte de Minister het, om in bijzonderheden te treden; maar hij kan de verzekering geven, dat niet roekeloos zou afgebroken worden, wat met zooveel moeite is opgebouwd geworden. Gaarne had de Minister gezien, dat de heer STOLTE zijne verwijten beter had gespecifiëerd want hem was het onbewust, dat het gezag in Indië in eenig opzigt werd ondermijnd. Eindelijk gaf de Minister eenige inlichtingen omtrent den maatregel betreffende de afgifte der gouvernements-wissels. De maatregel was goed en door hem voorgeschreven, zoodat dit het beste middel was, om Java het best en het spoedigst te voorzien van geldmiddelen. De ongunstige indruk, dien de maatregel had gemaakt, schreef de Minister toe aan de ongelukkige tijdelijke omstandigheden, dat, juist bij de invoering daarvan, overvloed van wissels van elders aanwezig was.

Na naderen aandrang door den heer STOLTE van zijne argumenten, vatte de heer ROCHUSSEN het woord op om aan te toonen, dat hij het met de Regering eens was omtrent den gunstigen toestand der koloniën *in het algemeen*. Dat sloot echter niet uit, dat [illegible] ander [illegible] willen onderschrijven het ongunstige tafereel, door den heer STOLTE opgehangen. Het *geldwezen* en het *regerings-reglement*, beide onderwerpen, die van de Regering en de Vertegenwoordiging hier te lande afhangen, behoorden met de meeste zorg te worden behandeld, en niet langer uitgesteld; want palliatieven kunnen nimmer duurzaam den toestand van Indië verbeteren; en het was hoogst dringend dat de noodzakelijkheid ophield omtrent de toekomstige regeringsbeginselen in onze koloniën. Hij zou derhalve een amendement voorstellen, om in de laatste § van deze zinsnede het woordje »*ook*« te doen wegvallen, ten einde aan te toonen, dat de Kamer nog in *deze* zitting wenscht, de belangen der Koloniën, door wettelijke voorstellen te behandelen en te behartigen.

De Heer VAN HOËVELL verklaarde niet zoo ongunstige berigten ontvangen te hebben uit de koloniën, als de heer STOLTE. Met den Minister had Spr. gewenscht, dat de heer STOLTE zijne beschuldiging had gespesificeerd; intusschen uit de algemeenheden, door hem te berde gebragt, schijnt te blijken, dat de heer STOLTE ongunstig denkt over het bestuur van den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal. De Spr. intusschen juichte dat bestuur zeer toe, en wees onder anderen op de gunstige veranderingen, die in het cultuurstelsel worden voorbereid.

De Spr. vroeg voorts den Minister, op welke gronden het *vertrouwen* rustte der Regering, en waarvan de Troonrede gewaagt, dat de woelingen op Borneo een einde zullen nemen. Zonder krachtige magtsontwikkeling geloofde de Spr. dat de de rust en ons gezag op Borneo niet ligt zullen worden hersteld.

Als lid der commissie verklaarde de heer DIRKS dat zij ten aanzien van het amendement van den heer ROCHUSSEN zich geene partij zou stellen, omdat algemeen de overtuiging bestaat van de hooge noodzakelijkheid, om de onderwerpen, waarvan de voorsteller had gesproken, zoo spoedig doenlijk te regelen.

De MINISTER VAN KOLONIEN geeft de verzekering, dat ook hij van die noodzakelijkheid is doordrongen, en dat dan ook voor het einde van dit jaar, omtrent die beide onderwerpen wets-voorstellen zullen worden aangeboden. Omtrent de vraag van den heer VAN HOËVELL verklaarde de Min. dat [illegible] mededeelingen, die [illegible] ontvangen van den Gouvern.-Generaal omtrent den Staat van Zaken op Borneo, hebbende deze landvoogd het niet noodig geoordeeld, buitengewone middelen te gebruiken.

Het amendement van den heer ROCHUSSEN werd daarna met 37 tegen 6 stemmen en de § zelve zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

§ 5 luidt aldus:

Met groote belangstelling hoorden wij Uwe Majesteit gewag maken van den goeden voortgang der werken zoo tot verbetering van onze voornaamste rivieren, als tot het verkrijgen eener versnelde gemeenschap met het buitenland en tot aanwinst en ontginning, ook door het graven van kanalen of het aanleggen van wegen van nieuwe gronden voor den landbouw. Dat de meer en meer [illegible] werken openbaart, kan niet anders dan een verblijdend verschijnsel worden genoemd. Inzonderheid werd ons nationaal gevoel gestreeld door de herinnering der droogmaking van het Haarlemmer-meer; een werk, dat onzen leeftijd en Uwen Doorluchtigen Grootvader, die een grootsch denkbeeld, door het voorgeslacht opgevat, verwezenlijkte, tot duurzame eer zal strekken.

De heer DE MAN wenschte niet over deze §, maar bij gelegenheid daarvan een enkel woord te zeggen. Hij vestigde de bijzondere aandacht op de zinsnede in de Troonrede, waarin van de uitbreiding der spoorwegen werd gesproken. Misschien [illegible] deel des lands, het Noorden en Oosten, was nog van spoorwegen beroofd; het kolossale plan dat beraamd was om de provinciën van spoorwegen te voorzien, scheen evenwel bij het gouvernement niet zoo bevorderd te worden als de Troonrede zou doen gelooven; de Spr. wenschte van den minister *van Binnenlandsche Zaken* daarover eenige inlichtingen te ontvangen.

Ook de heer VAN NISPEN [illegible] aan de Regering, namelijk of er zekerheid bestaat, dat wanneer aan deze zijde de verlenging van den Rijnspoorweg mogt zijn voltooid, ook dit van de zijde van Pruissen zou geschied zijn of geschieden?

De heer VAN DEINSE dringt voor Zeeland aan op de bevordering van den aanleg van den spoorweg, waarvan daar het plan is ontworpen.

De MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN beweert, dat er geen strijd is tusschen de Troonrede en de handelingen der Regering ten opzigte van het bevorderen van concessie tot den aanleg van spoorwegen. Er was aangevraagd eene concessie tot eene onderneming, die 50 à 60 millioen zoude kosten; bij de aanvrage waren er geene engelsche kapitalisten in de zaak betrokken, maar men wilde die eerst *na* de concessie in de zaak betrekken. Het gouvernement meende, dat er eenige waarborg behoorde te zijn, dat de zaak zou worden uitgevoerd, van dáár de eisch om binnen zekeren tijd 1 millioen guldens te storten. Dit is niet geschied en de concessie daardoor vervallen. Intusschen is er eene tweede aanvraag gedaan tot eene nieuwe concessie, die nu nog in behandeling is en, naar de Minister hoopte, tot eene goede uitkomst zal leiden. Ten aanzien van de vraag des heeren VAN NISPEN verklaarde de Minister, dat nagenoeg te gelijker tijd van beide zijden de verlenging van den Rijn-spoorweg zal zijn voltooid.

§ 5 wordt daarna zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

§ 6 is van den navolgenden inhoud:

Met Uwe Majesteit erkennen wij dankbaar, dat de onderscheidene takken van volkswelvaart over het geheel in eenen bloeijenden toestand verkeeren en dat in den lande gewenschte bedrijvigheid heerscht. Te midden van dien voorspoed doet het ons leed, dat de jongste oogst niet ruimer is geweest; wij waarderen dan ook de zorg Uwer Majesteit, om aan welligt eenigzins overdrevene bekommering te gemoet te komen door het bijna geheel ontheffen der eerste levensmiddelen van de daarop nog geheven, geringe regten van invoer; een maatregel tot welker bekrachtiging wij gaarne zullen medewerken.

De Heer VAN BOSSCHA vond het vreemd, dat in de Troonrede alleen van stoffelijke onderwerpen wordt gesproken; dat geen woord werd gerept van onderwijs, opvoeding, kunsten en wetenschappen. En ook deze zaken behoorden dan toch tot de welvaart en den voorspoed van het volk. Spr. zou niet wenschen, dat de Vertegenwoordiging gelijk stilzwijgen in acht nam, en stelde derhalve voor als amendement, om 1° achter het woord «*heerscht*» te plaatsen de navolgende woorden: »voegt zich daarbij in gelijke mate de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling des volks, dan mogen wij de toekomst gerust te gemoet gaan.« 2° de woorden »*te midden van dien voorspoed*« en »*dan ook*« (voorkomende in den daarop volgenden volzin) weg te laten.

De Heer WINTGENS wenschte alleen op te merken, dat wanneer de § spreekt van den bloeijenden toestand der onderscheidene takken van volkswelvaart, men niet vergeten mag, dat de «*visscherij*» in zoodanigen toestand zich niet mag verheugen; hij hoopte dan ook, dat de Regering zich dezen tak van nijverheid bijzonder zal aantrekken.

De heer VAN LENNEP, lid der commissie, meende, ten aanzien van het amendement des heeren BOSSCHA, dat wanneer de commissie van de intellectuële welvaart niet heeft gesproken, dit alleen is geschied, omdat de Troonrede er van zweeg. De commissie zal zich tegen het amendement niet verzetten, maar vraagt of het wel goed op zijne plaats staat; want de intellectuële ontwikkeling des Volks zou dan beklemd zijn tusschen den bloei van de takken der nijverheid en den schralen oogst.

De heer MACKAY meende den heer VAN LENNEP te moeten in overweging geven, of taalkundig het wel was te verdedigen, dat het stuk sprak van een maatregel, tot *welker* [illegible].

De heer VAN LENNEP erkende, dat zijne taalkennis hem had gefopt en dat de heer MACKAY hem voor het begaan eener groote zonde had behoed. Derhalve wordt »*welker*« veranderd in »*welks*«.

De *Minister van Buitenlandsche Zaken* geeft den heer BOSSCHA in bedenking, af de bedoeling van den voorsteller wel zal worden bereikt. Wat de voorsteller zeggen wil in het adres, wordt door niemand betwijfeld; in eene algemeene stelling, die volstrekt niets zegt, want in elke Troonrede, in elk adres zou zij kunnen worden opgenomen. Taalkundig meende de minister, dat het amendement het adres zou ontsieren; en indien nu het voornemen was, [illegible] aan te toonen, dat de Troonrede verkeerd had gedaan [illegible] men, door zoodanig amendement aan te nemen, tegelijker tijd [illegible] *taalkennis betreft*, nog zeer ver ten achteren was. (Een wij stout compliment, dat de heer VAN HALL durfde maken aan den hoogleeraar BOSSCHA in de Tweede Kamer).

De heer BOSSCHA beantwoordde nog kortelijk de, tegen zijn amendement geuite bedenkingen, waarna het, in stemming gebragt zijnde, met 25 tegen 18 stemmen werd *aangenomen*.

§ 6 werd nu zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

§ 7 luidende aldus:

7. Hartelijk verheugen wij ons, dat de openbare geldmiddelen bij voortduring in gewenschten staat zijn. Wij zullen de ons toegezegde voorstelling tot schulddelging met [illegible] aandacht en ijver onderzoeken, naar mate wij ons overtuigd houden, dat alleen door trapsgewijze vermindering [illegible] rentelast met wijze spaarzaamheid gepaard, [illegible] van 's Rijks financiën voldoende kan worden [illegible].

Wordt zonder hoofdelijke stemming [illegible].

§ 8 is van den volgenden inhoud [illegible]:

8. Uwe Majesteit opent ons het uitzigt, dat aan de Staten-Generaal de gelegenheid zal worden geschonken, om in deze zitting belangrijke [illegible] van wetgeving tot afdoening te brengen. Onverwijld zullen onder de hier bedoelde Voorstellen, die tot de zoodanige behooren, bestemd om

aan gewigtige bepalingen der gewijzigde Grondwet uitvoering te geven. Gaarne verzekeren wij, dat wij, van het gewigt onzer roeping doordrongen, al onze krachten aan de naauwgezette overweging van die voorstellen zullen wijden.

De Heer GROEN stelde op deze § de navolgende wijziging voor: Om den tweeden volzin aldus te lezen: «Ongetwijfeld zal daarbij ook gelet worden op het voorschrift der Grondwet, waarbij de onverwijlde indiening van bepaaldelijk opgenoemde voordragten van wet verlangd wordt.»

De heer DE BRAAUW kan zich met dit amendement wel vereenigen, en bovendien wenscht hij dat de Minister van Binnenl. Zaken zorg drage om ook de wet op den waterstaat aan te bieden, alhoewel die wet niet wordt voorgeschreven in het 5de add. artikel der Grondwet.

De MINISTER VAN BINNENL. ZAKEN stelt ook geen partij voor of tegen het amend., maar meent toch te moeten zeggen, dat bij de redactie der commissie zóó had opgevat, dat ook daarbij het 5 add. der Grondwet werd bedoeld. Zoo zal de Minister voor Nieuwjaar de wet op het Armbestuur trachten aan te bieden, en vóór het einde van de zitting eene wet op het onderwijs. Wat de wet op den waterstaat betreft, zij is van zoo grooten omvang, dat daaromtrent geene belofte kan gedaan worden.

De heer VAN RAPPARDT, lid der commissie, bestreed het amendement van den heer GROEN; deze heer verdedigde het nog eens; en wenschte ten slotte dat ook de laatste zinsnede van die § zou wegvallen.

Het amendement van den heer GROEN wordt daarop met 23 tegen 20 stemmen, en § 8 in haar geheel zonder discussie *aangenomen*.

§ 9 luidt aldus:

Moge alzoo de thans geopende zitting der Staten-Generaal rijke vruchten dragen! Mogen, onder den onmisbaren zegen des Allerhoogsten, de gemeenschappelijke pogingen van Koning en Volksvertegenwoordiging strekken tot bevordering van het welzijn des Vaderlands en tot bevestiging der banden, die sedert eeuwen Nederland en Oranje onafscheidbaar aaneenhechten!

De heer ROCHUSSEN wijst op den staatkundigen toestand van Europa, op de duurte van de levensmiddelen, en de verwoestingen van de cholera, en wenscht alzoo dat in deze § worde opgenomen de wensch, *»dreigende rampen van ons dierbaar Vaderlaud worden afgewend.»* — Te dien einde stelt hij een amendement voor, dat door den heer VAN RAFPARDT wordt bestreden niet om den inhoud, maar om de plaats, die het is aangewezen, strekkende de laatste § alleen om te wijzen op de zamenwerking tusschen Koning en Vertegenwoordiging.

De heer ROCHUSSSN, zoowel als de heer v. NISPEN betoogden, dat al mogt de plaats der inlassching ook niet zeer geschikt zijn, het uiten van zoodanige wensch noodzakelijk was, vooral na de onbeperkte geruststelling, dia vervat is in het aangenomen amendement van den Hr. BOSSCHA,

De Heer ELOUT trachete te verhelpen het gebrek, dat er ten aanzien van den zamenhang, naar zijn inzien, bestond in het amend. van den heer ROCHUSSEN, en stelde dus voor, om van den eersten volzin van § 9 een afzonderlijke alinea te maken, en dan een nieuwe alinea te beginnen, aldus luidende:

»Mogen, onder den onmisbaren zegen des Allerhoogsten alle dreigende rampen worden afgewend enz.» Waarmede de Commissie zich vereenigde, zoowel als de Hr. ROCHUSSEN, zoodat het amend. van laatstgenoemden heer was ingetrokken.

§ 9 werd nu aldus gewijzigd, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het adres in zijn geheel werd met algemeene stemmen (43) *aangenomen*, dat nu door den Voorzitter met de commissie van redactie, en de heeren van Lijnden, van Nispen, en Baud aan den Koning zal worden aangeboden.

Al de ministers woonden de zitting bij, met uitzondering van den heer LICHTENVELT.

Bij den aanvang der zitting berigtte de Voorzitter, dat *het Handelsblad, de Nieuwe Rotterdamsche Courant, de Tijd, de Grondwet* en *de Indier* ook voor het vervolg aan de Kamer waren toegezegd. Op voorstel des Voorzitters besloot de Kamer, om die couranten ter lezing te doen circuleren.

Ingekomen is een ontwerp van wet tot regeling van het muntwezen van West-Indie.

's Gravenhage, 26 September.

Z. M. heeft ingetrokken het besluit van 28 Junij jl., zooveel betreft de benoeming van mr. J. H. de Laat de Kanter tot burgemeester van Kloetinge; en tot burgemeester dier gemeente benoemd J. Trimpe.

—

Z. M. heeft het eervol ontslag aan mr. E. Schade van Westrum, burgemeester en secretaris der gemeente Ubbergen, uit laatstgenoemde betrekking verleend, bekrachtigd.

Heden heeft de Koning de Commissie van de eerste Kamer der Staten-General ontvangen, belast met het aanbieden aan Z. M. van het adres dier vergadering, in antwoord op de Troonrede.

De Keizer der Franschen heeft den heer de Stuers' die door Z. M. onzen Koning was afgezonden tot het bijwonen der manoeuvres in het kamp te Satory, benoemd tot kommandeur, en de beide andere Hollandsche officieren tot officier en ridder van het legioen van Eer.

De *N. R. C.* heeft gisteren avond per telegraaf eene depêche uit Triest ontvangen, met berigten uit Batavia, loopende tot 6 Augustus. Zij deelen geen staatkundig nieuws mede.

De *Tijd* deelt eene bekendmaking van Mgr. F. J. van Vree, bisschop van Haarlem mede, waarbij aan de katholijke inwoners van Amsterdam dispensatie wordt verleend voor het gebruik van vleeschspijzen op de vasten- en onthoudings-dagen, als voorbehoedmiddel tegen de cholera; die zich meer en meer in Amsterdam begint te verspreiden.

---

* Gister zijn de zerken voor het piedestal voor het standbeeld van wijlen Z. M. koning Willem II alhier aangebragt. Zij zijn van wit Bentheimer steen. Heden zal met de ontscheping daarvan een aanvang worden gemaakt.

---

* Z. Exc. de heer *de Lövenskiold*, gevolmagtigd minister van Z. M. den koning van Zweden en Noorwegen bij het Nederl. Hof is van zijne buitenlandsche reis in de residentie terug gekeerd.

---

* De heer *Folsom*, zaakgelastigde der Vereenigde Staten van Noord-Amerika bij het Ned. Hof is van een uitstapje, dat hij met zijn gezin gedaan heeft, in deze residentie terug gekeerd.

---

* Er bevinden zich nog slechts enkele badgasten te Scheveningen, ofschoon het cijfer der gedurende het ten einde spoedend badsaisoen genomen zeebaden minder zal zijn dan het vorige jaar, hetgeen aan het minder warme weder moet worden toegeschreven, is dat van het aantal badgasten evenwel hooger dan andere jaren. Noch aan de beide zeebad-inrigtingen, noch ter plaatse, waar het publiek gebruik maakt van de baden, heeft men een enkel ongeluk te betreuren gehad; dank de goede voorzorgen, welke in alle opzigten aan het strand genomen worden.

Sedert eenigen tijd wordt veel gesproken van een plan tot het bouwen op den dijk aan de overzijde der gereformeerde kerk aan een hôtel, op grooten schaal daar te stellen uit een te verkrijgen kapitaal door aandeelen, dat wel 200 appartementen zoude moeten bevatten, en aan welks hoofd zoude geplaatst zijn de heer *Maas*.

---

§ Gedurende den geheelen afgeloopen nacht heeft hier en in de omstreken eene hevige storm of liever orkaan gewoed, die vooral heden morgen na zes ure uit het zuidwesten en westen, vreeselijk was, en met eenige tusschenpoozen ook den geheelen dag heeft voortgeduurd. Ten gevolge daarvan zijn vele daken en schoorsteenen af en omgewaaid en vele, waaronder zeer zware boomen ontworteld. Zoo zijn er op het plein 10 à 12 boomen uit den grond gerukt, hetgeen ook in het voorhout met verscheidene het geval geweest is, terwijl noch vele andere boomen op verschillende plaatsen omhellen. In het bosch zijn evenzeer vele boomen omgewaaid, vooral aan de zeezijde was de kracht van den storm gevoeld. Bij de zwaar bewolkte lucht is het niet mogelijk ver in zee te zien; de lucht hangt als 't ware op het water. Men kan ook niet bespeuren of er vaartuigen in het gezigt zijn, die in gevaar verkeeren. Eenige pinken hebben op strand staande veel geleden; zeer weinigen zullen er zonder meerdere of mindere schade afkomen; zij staan zoo digt op elkander, dat zij niet dan met veel moeite los zullen geraken. De visschersboot van den heer Maas schijnt geheel weg. Elf groote en zeventien kleine badkoetsen van het stedelijk badhuis zijn verbrijzeld; het controleur-huisje, de beide tentkoetsen en de paardenstal zijn op het strand weggedreven. Gelukkig dat nog in tijds de noodige voorzorgen bij de zeebad-inrigting van den heer Maas zijn [illegible] zoodat aldaar de schade [illegible] betrekkelijk niet groot [illegible].

Een aantal boomen zijn ook langs den Scheveningschen straatweg uit den grond gerakt.

Op de dunne Bierkade is heden ochtend een meisje van 15 jaren door den wind opgenomen en in het water geworpen geworden. Tijdig toegeschoten hulp reddé het meisje echter van een anders wissen dood.

De telegraaphlijn moet, volgens berigten van reizigers, bijkans geheel zijn omver geworpen.

Zaturdag avond ll. is te Scheveningen de eerste steurharing aangebragt door de pink van den reeder Arie Mos, stuurman Willem Korving, die 15.000 stuks in lading had. Kort daarna werd deze door eene tweede pink van den reeder Aalbert Mos, stuurman Pieter Mos, die verleden jaar den eersten haring aanbragt, opgevolgd, in lading hebbende 28.000 stuks. De gewone geschenken werden door den eigenaar van den eerst aangebragten haring ten spoedigste aan Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden koning, de overige leden van het koninklijk huis, aan HH. EE. de Ministers en andere hooge ambtenaren toegezonden.

Men weet dat onze visschers hunne netten niet vroeger mogen uitwerpen dan in den nacht van den 20 op den 21 September, ware dit het geval niet geweest, dan hadden beide pinken, die den 15 dezer van Scheveningen vertrokken waren, vroeger haring kunnen aanvoeren, daar toch door de fransche visschers, met welke zij zich op de hoogte van Flamborough bevonden, als aan geene verbodsbepalingen onderworpen zijnde, vóór den 20 reeds eenige lasten haring gevangen waren.

Vrijdag avond hebben de studenten der Utrechtsche Hoogeschool met fakkellicht serenades gebragt aan de hoogleeraren dr. G. J. Mulder, dr. Th. C. van Lidth de Jeude, mr. J. van Hall en dr. P. J. S. de Fremery, die gedurende het verblijf van Z. M. te Utrecht hunne genegenheid voor het studentencorps op verschillende wijze bij vernieuwing hadden aan den dag gelegd.

Bij de plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt te Rotterdam zijn aangegeven op 24 September; 25 cholera-lijders, 12 herstelde en 18 overledenen.

Te Schoonhoven is op den 12den dezer de cholera uitgebroken in eene slaapstede, waar orgeldraaijers, kunstenmakers en dergelijke lieden huisvestten. Sedert dien tijd zijn er onder verschillende standen steeds gevallen voorgekomen, die men stelt op een 25 tal schat, waaronder 11 of 12 doodelijke gevallen.

Het *Weekblad voor Geneeskundigen* zegt, dat de cholera te Amsterdam vrij belangrijk toeneemt. Het eerste geval is den 7 September voorgekomen; de verdere gevallen bepaalden zich tot den 17de tot enkelen; van 7—20 Sept. waren in het geheel 52 gevallen aangegeven. Van 20—21 Sept. echter werden aangegeven 42 gevallen; van 21—22 Sept. 28 gevallen, van 22—23 Sept. 25 gevallen. Het totaal bedraagt dus 147 gevallen, waarvan 86 als overleden zijn aangegeven.

△ Arnhem 24 Sept. Heden middag ten twee ure had in de Koepelkerk alhier, de jaarlijksche uitdeeling plaats der eerebliken en prijzen, toegekend aan de leerlingen der teekenakademie: *Kunstoefening*. De plegtigheid werd met orgelmuziek geopend, waarna de heer ELINK-STERK, rector der Latijnsche School, eene korte, maar sierlijk welsprekende redevoering hield over het *ware schoon, toegepast op het ware kunstgevoel*. Vervolgens deelde de voorzittende Directeur, de Heer Mr. EVEKUIK BUSGERS, na gepaste voorafspraak en huldebetooning aan den eervol ontslagen leermeester, BREIJER, aan de onderscheiden bekroonde leerlingen in het handteekenen en de bouwkunde, de huldelijk toegekende eereprijzen en getuigschriften uit, onder anderen gouden en zilveren medailles, aan de leerlingen wier teekeningen, naar het naakt model, zich deze bijzondere onderscheiding met algemeene stemmen hadden waardig gemaakt. In naam van al de bekroonde leerlingen, en dus ook van zich zelven, sprak de leerling R. HOLSUM, (zijnde de met de eerste gouden medaille bekroonde Bos, door het derven van twee organen, daartoe buiten de mogelijkheid) met gepaste vrijmoedigheid, en in welgekozen bewoordingen, den verschuldigden dank uit, voor de verworven goedkeuring hunner bevoegde beoordeelaars, eindigende met den wensch, dat dit te Arnhem bijna eene halve eeuw bestaand hebbend genootschap, meer en meer in bloei moge toenemen, bij de welvaart der stad. Hierop sloot de voorzitter de feestplegtigheid met toepasselijke aanspraken.

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 26 September 1853.

Nederland.	Pct.		Rusland.	Pct.	
Ned. W. Schuld.	2½	61 1/16 3/8 1/4	Hope 1798/1816	5	107 1/2
Dito Certificat.	3	74 3/16 1/4	Dito 1828/1829	5	106 7/8
Dito Dito ..	4	98 1/4 1/8 3/8	Cert. 1831/1838	5	97 1/4 1/4
O. I. Leening ..	4		Dito Dito	4½	
Amort. Syndic.	3½		Dito Hope	4	91 3/8
Hand.-Maats.	4½		Dito *Stieglitz*	[illegible]	[illegible]
Belgie.			Dito dito 5e Ser.	4	
Certificaten ..	2½		Inschr. Assig.	6	
D° *Rothschild*	2½	51 1/8	Certific. dito	6	78 3/4 7/8
Frankrijk.			**Polen.**		
Obligatiën ...	3		Obligatiën ...	4	
Spanje.			**Oostenrijk.**		
Nieuwe	1	21 7/16 1/2	Metalliek ...	5	78 1/2 9
Dito Buitenl.	3		Dito bet. Amst.	5	92 5/8 7/8
D° Binnenl. a/m.	3	41 5/16 3/8	Dito letter B.	5	92 5/8 7/8
Bew. Sp. Com.	-	5 3/8 7/16	Dito 1847	2½	
Amort. Schuld.			Dito 1851/1852	2½	40 1/2 5/8
Portugal.					
Londen nieuwe	5	37 [illegible]			
Dito uitgest.	4				

Polen Loten fl. 600 160¼; Philad. Bank-actien 4[illegible] Mexic., te Londen 3 pct. 22⅞, 23, 23¼ dito Onb. 22[illegible] ½; Gren. Onb. 20¼; dito Uitg. 8 5/16, ⅝; Peru 4½ pct. [illegible] 70; Orig. actien 4.

Over het geheel ondergingen de prijzen heden eene kleine betering, daar er zoo in Binnen- als Buitenl. effecten eenige koopen bewerkstelligd werden.

FRANKFORT, Vrijdag 23 Sept. 5 pct. Metal. 8[illegible] fl. 250 125; Bankactiën 1446; 1 pct. Spanje 22[illegible] dito 42¼; wissel op Weenen 108⅝.

Bij vaste beurs.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Gravenhage.